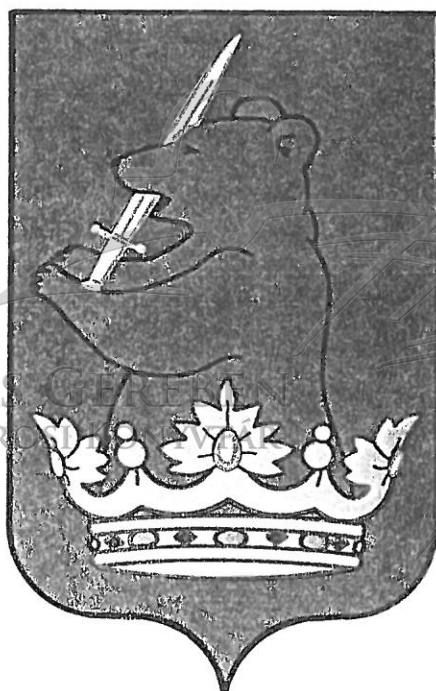

LAKÓHELYEM FÖLDRAJZI
BEMUTATÁSA

ENYING

ENYING

Készítette: Máté Zsuzsanna II. évfolyamos hallgató

KÁROLI GÁSPÁR REFORMÁTUS EGYETEM
TANÍTÓKÉPZŐ FŐISKOLAI KARA

Enying, 1999. augusztus 25.

Szeretettel ajándékozem munkáimnak ezt a példányát az Enyingi Vas Gereben városi könyvtárnak.

Ezúton is szeretnék köszönetet mondani a könyvtár dolgozóinak, hogy segítségükkel támogatják munkám elvégzését, s amely segítség nélkül el sem készíthetett volna ez a munka.

VAS GERE BEN
VÁROSI KÖNYVTÁR

Tisztelettel:

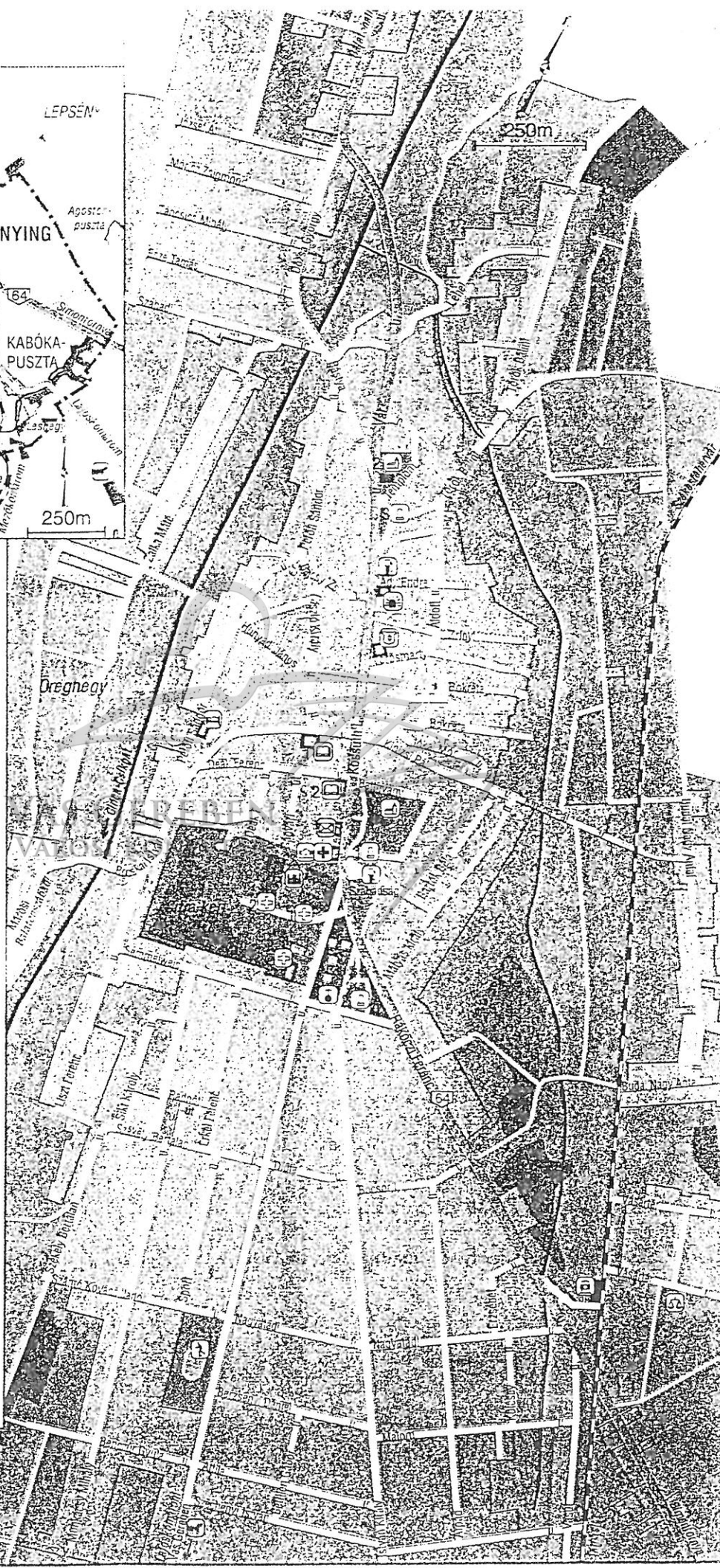
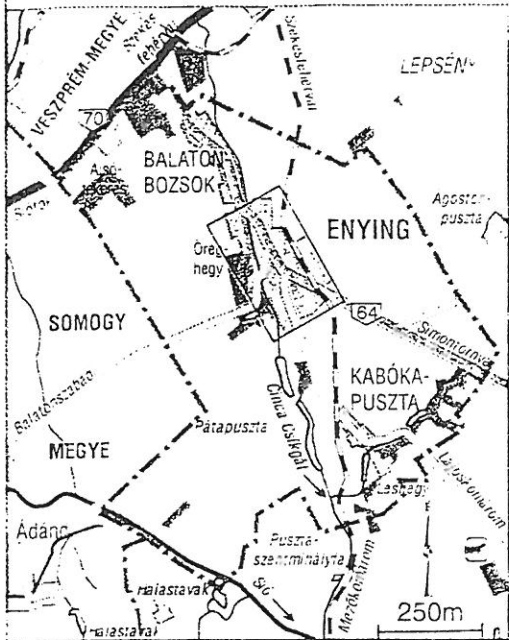
Maké Zsuzsanna

Enying, 1999. szeptember 7.

TARTALOMJEGYZÉK

Enying város közigazgatási térképe	3.
I. Bevezető	4.
II.A. A település természeti adottságai	5.
1. A város földrajzi fekvése, pontos helymeghatározás	5.
Észak-Dunántúl domborzati térképe	6.
Fejér megye település hálózata	7.
2. Geológiai kialakulás	8.
3. Domborzati, talaj, vízrajzi adottságok	9.
4. Éghajlati sajátosságok	9.
II.B. A település történelmi múltja a kezdetektől napjainkig	10.
II.C. A gazdasági tevékenységek bemutatása	18.
Mezőgazdaság	18.
Ipar	18.
Kereskedelem	19.
II.D. Kultúra és oktatás kezdetektől napjainkig, kulturális és oktatási sajátosságok bemutatása	20.
Kultúra	20.
Oktatás	21.
Sportélet és egészségügy	23.
II.E. A település egyházainak a működése, tevékenysége.	24.
Református hitélet régen és ma	24.
III. Összegzés	31.
Felhasznált irodalom jegyzéke	32.

ENYING

LÁTNIVALÓK

- 1. Róm. kat. templom
- 2. Reform. templom
- 1. volt. Bathány-kastély (szociális otthon)
- 2. Osekónics-kastély (volt. uradalmi épület)
- 6. Kápolna

- 1. Turul-szobor
- 2. Vitézháborús-élmű
- 3. Torók Bálint-kopjafa

INTÉZMÉNYEK

- Polgárm. Hivatal
- Rendőrség-Munkaügy közp.
- Tűzoltók
- Posta

- Művelődési ház
- Könyvtár
- Alkotónáz
- Szabadtéri színpad

- Mentőállomás
- Orvosi rendelő
- Szociális Otthon
- Gyógyszertár

- Diákotthon, ifj. szálláshely
- Vásártér
- Vasútállomás
- Autóbusz-állomás
- Töltőállomás

- Sportpálya
- Lovaglás

I. BEVEZETŐ

Mielőtt nekikezdenék Enying város bemutatásának elmondanám, hogy nagy örömmel szolgált e dolgozat megírása. Már csak azért is, mert születésemtől fogva ebben a mezőföldi kisvárosban nőttem fel, a városban végeztem alapfokú tanulmányaimat, s szüleimmel, nagyszüleimmel - valamint közeli és távoli rokonaimmal - együtt jelenleg is a város fősgyökeres lakosaként itt élünk.

Munkám indításaként álljon itt egy Vas Gereben idézet - aki szintén a városban élt és nevelkedett, s napjainkban is elismert íróként tartják számon:

"... A dunántúli mezőföldön néhány száz ház ... egészíti ki azt a falut, melyet most Enying mezővárosának ismer az utazó, megbámulván ezt a gyönyörű gazdaságot, mely körülövezi, s a jómódnak olyan fészkévé lón, mintha az isten-áldásnak itt volna meg szülőfölte, s innét terülne el azon síkon, mely egész a Dunáig s a baranyai hegyekig nyújtózkodik."

VAS GERE BEN
VÁROSI KÖNYVTÁR

/ Vas Gereben: Nagy idők, nagy emberek. 1856. - korrajz- /

II. A. A TELEPÜLÉS TERMÉSZETI ADOTTSÁGAI

1. A város földrajzi fekvése, pontos helymeghatározás

Enying város a Mezőföld északnyugati részén, a Balatontól kissé délkeletre, a Sió-csatornától északkeletre, mindkettőtől körülbelül 8-8 kilométerre fekszik.

A Mezőföld felépítésében és arculatában a Dunántúli dombság és az Alföld között átmeneti jellegű, a két tájat összekapcsoló terület. A Bakony, a Vértes és a Budai hegység északról, a Sió és a Kapos nyugatról, a Duna keletről határolja ezt a 4000 négyzetkilométer nagyságú, nagyjából Fejér és Tolna, kisebbrészt Veszprém és Pest megyéhez tartozó tájat.

/Enying is Fejér megyéhez tartozik/

A Dunántúl alacsonyabb fekvésű területei közé tartozik, tengerszint feletti magassága 130-140 méter.

Enying - mint már említettem - a Mezőföld északnyugati részeként, a Mezőföldön jellegzetes észak-nyugat, délkelet - irányú dombvonulaton az úgynevezett Enyingi-háton terül el.

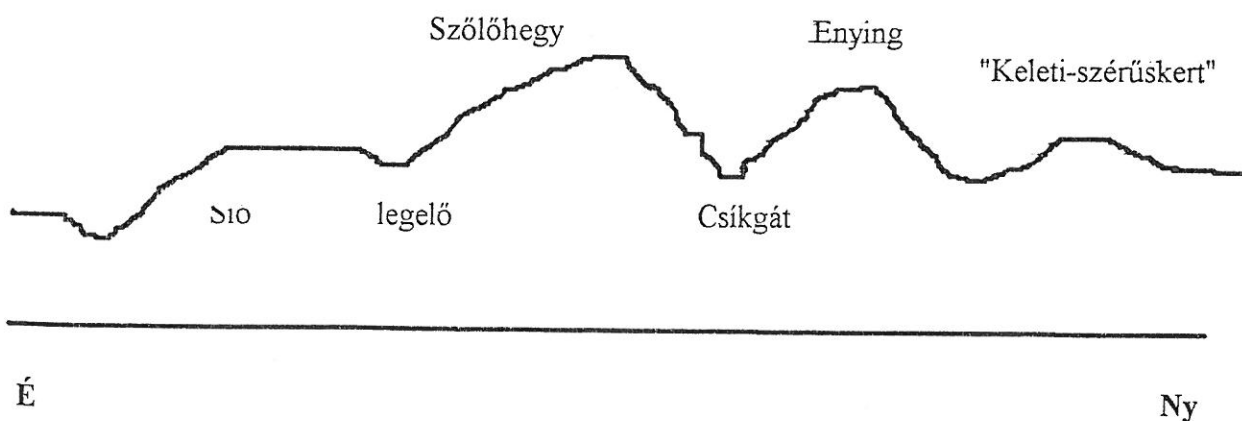
/Az Enyingi-hát Balatonaligától a Sió és a Cinca-Csíkgát patak egyesüléséig tart, 40-50 méter relatív magasságú, délkelet felől északnyugati irányban magasodik./

Maga a település a középső dombvonulaton fekszik nagyobb részben. A település kialakulása idején ezt a középső dombvonulatot patkó alakban nádasok, vizes, mocsaras részek szegélyezték.

A nyugati dombvonulaton a szőlőhegy, a keleti dombvonulaton a "Keleti-szérűskert" mindjában beépült területének házcsoportjai találhatók.

Nyugaton a három dombvonulat mellett még egy negyedik is húzódik, ennek a teteje több kilométer szélességű síkság, mely meredeken ereszkedik a Sió partra.

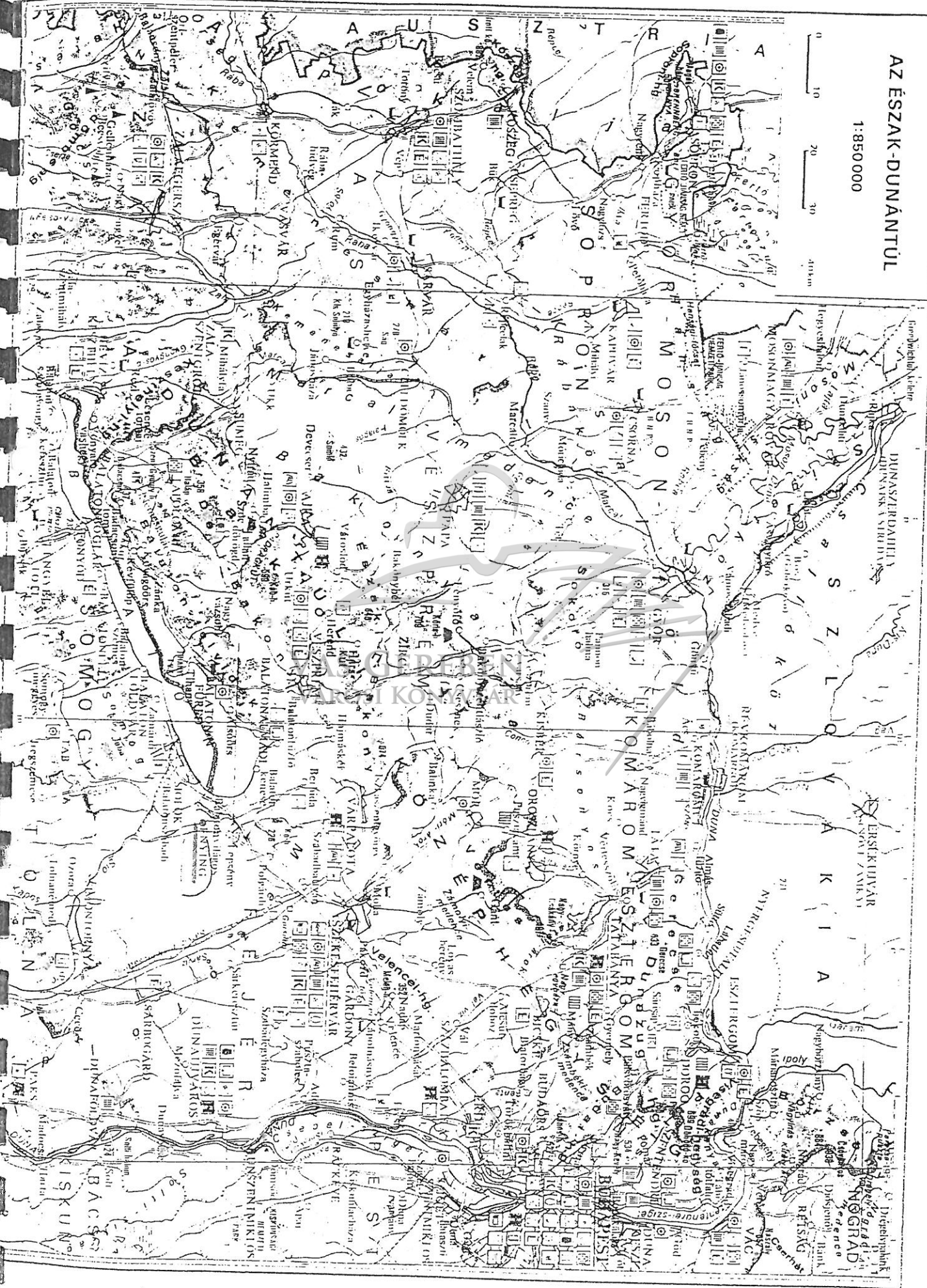
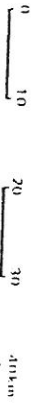
A domborzat kelet-nyugati irányú metszete:

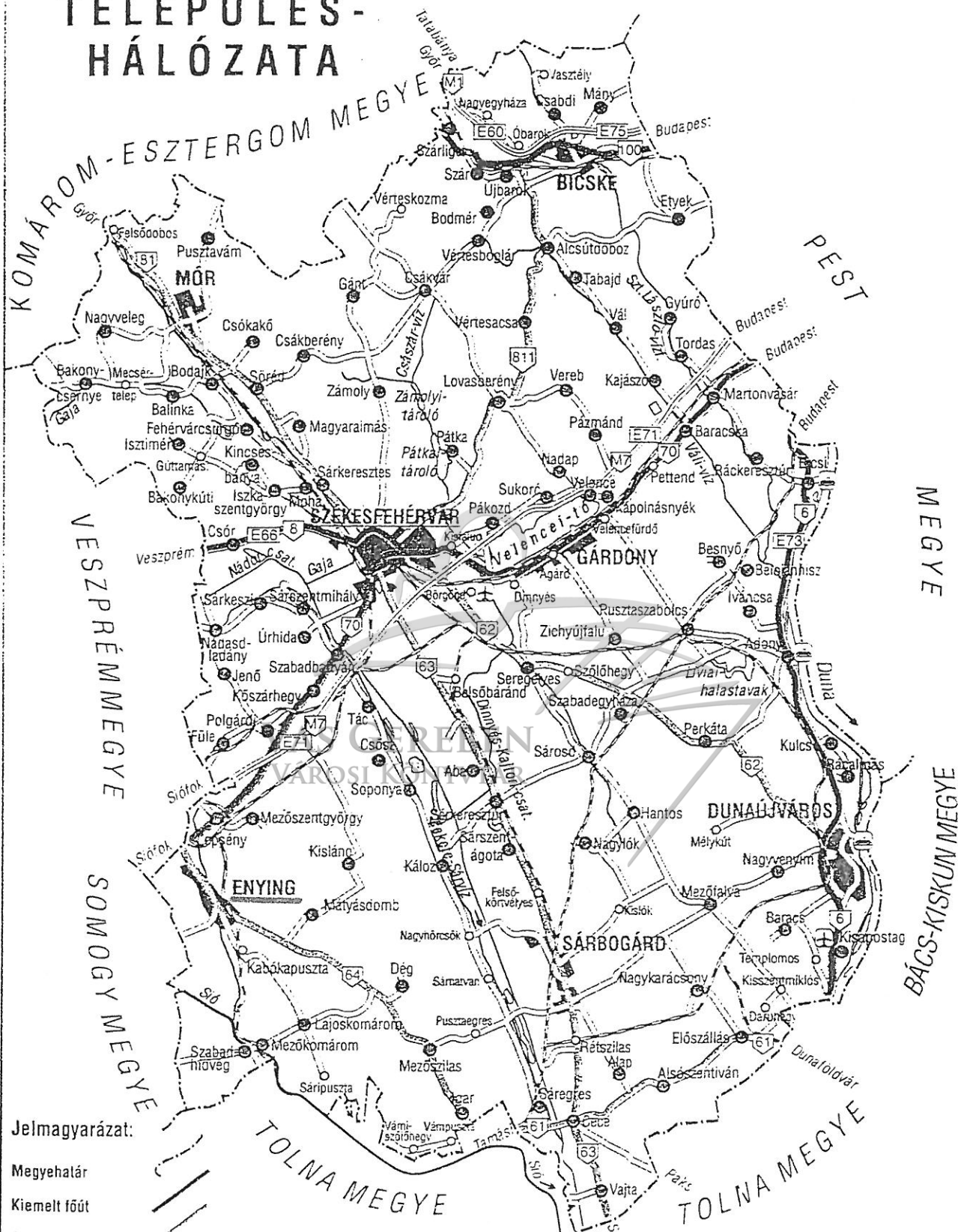
Enying földrajzi helyzete közlekedési szempontból kedvező, hiszen a fővárost a Balatonnal összekötő közlekedési főútvonalaktól /M7-es, 7-es/, valamint Budapest-Székesfehérvár-Siófok-Nagykanizsa vasútvonaltól légvonalban mindössze 4 kilométerre fekszik, délkeleti irányban.

AZ ÉSZAK-DUNÁNTÚL

1:850 000

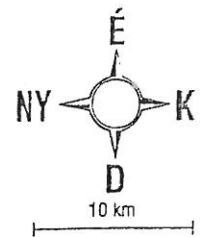
FEJÉR MEGYE TELEPÜLÉS- HÁLÓZATA

Jelmagyarázat:

- Megyehatár
- Kiemelt főút
- Országos főút
- Összekötő út
- Vasút
- Folyó
- Megyeszékhely
- Város
- Község (önálló)
- Egyéb lakott hely

- SZÉKESFEHÉRVÁR
- BICSKE
- Velence
- Mélykút
- Komp
- Repülőtér

Az M7-es és a 7-es úttal a 64-es számú főút teremt kapcsolatot, mely a település tengelye, főutcája. Enying-Balatonbózsok a " fő utcával" kezdődik, majd a Vár utcával, a Kossuth Lajos utcával folytatódik, míg a Rákóczi Ferenc utcával bezárólag, Simontornya irányába ér véget a lakott terület.

Enying számára különleges helyzeti energiát biztosított a fekvése, a rendkívül szerencsés adottság, hogy közelünkben több tájegység található. Az itt kialakult cserepiac századokon át nagy jelentőséggel bírt.

2. Geológiai kialakulás

A Dunántúli-középhegység délkeleti előterében az érd-sóskuti platóból a Sió csatornáig terjedő Mezőföld az Alföld legnyugatibb és egyben legmagasabban kiemelt középtája. Felszíne délkeleti irányban fokozatosan lejt, majd a Duna partján 50-60 méteres meredek peremmel szakad le a Dunamenti-síkságra.

E lejtésviszonyok háttérében a pliocén-pleisztocén szerkezeti mozgások állnak, de végső kialakításában a víz játszott főszerepet. A nyugatabbra kiemelt térszínekről nagy mennyiségű üledék halmozódott át a süllyedő, délkeletre fekvő alföldi területekre.

A fiatal szerkezeti mozgások a pannon üledékekkel fedett táblát északnyugati-délkeleti és arra merőleges irányban földarabolták. A terület egyes részei kiemelkedtek, mások lesüllyedtek, ennek megfelelően hol épültek, hol pusztultak. A szerkezeti mozgásoknak köszönhető, hogy a Mezőföld domborzata nem egységes.

Enying területe felboltozott löszös hátaból és alacsony lösztáblából áll. A pannóniai beltengeri üledékből /homok, agyag/, folyóvízi hordalékból /kavics, kavicsos homok, homok/ és eolikus képződményekből /homokos és típusos lösz, átmosott lösz/ felépült határa mintegy ötmillió éves földtörténeti fejlődés eredménye.

A felsőpannóniai időszakban Enying térségét is beltenger öntötte el, mely 500-1000 méter vastag üledéket rakott le. A tengerfenék fokozatos feltöltődésével és kiemelkedésével a terület ismét szárazulattá vált. A túlnyomórészt homokos, agyagos üledékből álló pannóniai felszín a felsőpleisztocén végén és a jégkorszak elején emelkedett ki megközelítőleg mai magasságára oly módon, hogy a balatonfüzfő-küngösi táblával egybeforrva, a Balaton délkeleti irányába lejtősödött, s vízhálózat is ebben az irányban alakult ki. A jégkorszak első felében /pleisztocén/ a Balaton-felvidék felől leszakadó patakok a pannóniai tábla puha üledékes takaróját letarolták, felszínébe éles medret vágtak, melyet durva kavicsos hordalékkal töltöttek fel. A következő, az Enyingi-hát mai vonalában 4-6 kilométer széles hosszanti süllyedés alakult ki, mely a jégkorszak közepén /középleisztocén/ aprókavicsos, murvás-homokos folyóvízi üledékekkel telítődött. A felszín további formálódásában a fiatal szerkezeti mozgásoknak és a löszképződésnek volt döntő szerepe. A jégkorszak utolsó szakaszában /újpleisztocén/ a kéregmozgások hatására a pannóniai rétegek lépcsőzetesen alacsonyodtak le a Sió felé, és kialakult többek között a Sió és a Cinca-Csíkgát patak. A hát kiemelkedésével 8-15 méter magasságú lösz halmozódott fel, amely uralkodó felszíni formává vált. A mai domborzatot a jégkorszak végétől nyomon kísérhető eróziós tevékenység alakította ki. Ennek következtében alakult ki a változó vastagságú, lösszel, üledékekkel fedett, völgyekkel és aszókkal tagolt és délkelet felé lejtő Enyingi-hát.

3. Domborzati, talaj, vízrajzi adottságok

Az előző fejezetben /II. A/1./ már említettem, hogy a település három dombvonulaton terül el. Maga a település a középső dombvonulaton fekszik nagyobb részben. A nyugati dombvonulaton a szőlőhegy, a keleti dombvonulaton a "Keleti-szérűskert" mindjobban beépült területének láncsoportjai láthatók.

A löszréteg felhalmozódási és lepusztulási formáinak váltakozása a táj változatosságát eredményezi. A háta néhol meredeken emelkednek ki a környezetükből, és dombvidék látszatát keltenek.

Az általános tengerszint feletti magasság 112-136 méter.

A völgyek lefutása északnyugat-délkeleti irányú.

A lösztakaró a mai felszín kialakulása után keletkezett finoman lukacsos, laza szerkezetű kőzet. A rajta áthaladó, beszivárgó víz az alsóbb vízzáró vagy gyengén vízáteresztő kőzetreteget elérve megreked, elárasztja a lösz alját és gyors eróziót okoz. A lösz a feké feletti területen függőlegesen elválk, majd leszakad. A vízzáró felszínén összegyűlt víz /fakadó források/ hátrálásával fokozatosan tovább omló szurdokkal keletkeznek. Finom szemcsés anyagukat elhordja a csapadékvíz. A szurdokban gyakran utak vezetnek /löszmélykutak/.

A szemet gyönyörködtető hullámos felszín legkülső rétege talajosodó lösz, erdőstalaj és mező-ségi talaj.

Mint általában a Mezőföld vidékén, az Enying környéki tájban is kevés a vízterület.

Egyetlen vízfolyás a nyugati és középső vonulat közötti völgyben folyó Cinca-Csíkgát patak, mely a nyári száraz napokon majdnem teljesen kiszárad. Tavaszi hóolvadás idején aránylag elég nagy területet is elönt.

A dombokon létesült kutak mélyek és vizük ihatatlan, a völgyben épült kutak vize iható csak. A Csíkgát patak völgyében létesült artézi kút vízvezetéki vízként város lakosságát látja el ivóvízzel.

A térség néhány halastavát, állóvizeit haltenyészésre használják.

4. Éghajlati sajátosságok, természetes növényzet, állatvilág

A környék éghajlati adottságai jók, a Nyugat-Mezőföld mérsékelt meleg, mérsékelt száraz, enyhe télű körzetéhez tartozik. Az évi középhőmérséklet 10,7 C körül mozog. Ez az érték az alföldihez hasonló.

A napsütéses órák száma sokéves átlagban 2011 óra/év, azaz az országos középértéknél több. A csapadék mennyisége 650 mm/év - sokéves átlagban lassan növekvő tendenciát mutat -, ami a tartós nyári meleggel együtt mérsékelt szárazságot idéz elő. Legcsapadékosabb hónap a június.

A vidék széljárásának kitett terület, a szélcsendes időszak a naptári év mintegy 12-13 %-a.

A Balaton közelsége és hatalmas víztömege is kihatással van az éghajlat alakulására. Valamivel enyhébb a hőmérséklete, mint a 30-40 kilométerre lévő településeké. A víz lassabban melegszik, de lassabban is hűl, mint a szárazföld. Különösen az évszakok változásai alkalmával, tavasszal és ősszel tapasztalható a vízközelség enyhítő hatása.

Az északnyugat irányból érkező csapadékkal telt levegőtömeg a Bakony vidékén felemelkedésre kényszerül, felszáll, lehűl és kicsapódik.

A Bakony hegycsúcsain átvergődő levegőtömeg páratartalma annyira lecsökken, hogy a Mezőföld, így Enying is és a közvetlen környéke is kevés csapadékot kap. /július, augusztus hónapokban csak igen ritkán esik az eső./

A délnyugati szél hirtelen, hatalmas viharok formájában "jelentkezik", s ez a szél igen gyakran termékenyítő esővel ajándékozza meg a térséget. Mindez a Balaton közelsége miatt jellegzetes szélnek mondható.

Az éghajlati viszonyok összességükben megfelelőek, és csak néha változnak kedvezőtlené.

Ritkán fordulnak elő szélsőségesen hideg, meleg, száraz vagy csapadékos időszakok.

Az enyingi táj élővilága növényföldrajzi szempontból a Pannóniai flóratartomány /Pannonicum/ Kis- és Nagy-Alföld /Eupannoncium/ flóraidékének része, ahol az ősi erdősztyeppi és sztyeppréti növénytársulások csak foltokban maradtak meg. A terület nagyobb részén kultúrnövényzet található, azon belül igen kicsi az erdők aránya. Kiszámú fenyves, nyáras, akácos kultúrerdő fordul elő. A fel nem újított vágásterületeken, a régebbi erdők helyén összefüggő cserjés állományok jelennek meg.

Gyakori a vadrózsa, a galagonya, a feketebodza, a csíkos és bibircses kecskerágó.

A hosszútávon megtérülő erdőtelepítést, a zöldövezet kialakítását, bővítését nem lehet sokáig halogatni. Az erdők igen fontos életteret biztosítanak a növény- és állatpopulációk számára, ugyanakkor szerepük van a város lakosságának életében is.

Enying vidékének nedves biotóp területein a flóraidékre jellemző növénytársulások találhatók.

A Csíkgát-patak, a halastavak gyakori vízinnövénye a víziboglárka, a tócsagaz, a vizet tisztító káka, a fésűs békaszőlő, a vízitök stb. Igen szép a halastavakon díszlő fehér tündérrózsa. A vízparton a nád, a gyékény, a sás helyenként összefüggő állományokat alkot.

A mezőgazdasági területeken a búza, a cukorrépa, a kukorica, a takarmánynövények, a zöldségfélék, szőlő- és gyümölcsfajták termesztése a legjelentősebb.

Az Enyingi-hát faunája szegényes. Ennek fő oka a fentebb ismertetett erdős területek kis száma. Az állatvilág számára kevés a megfelelő élőhely. A mezőgazdasági területeken változó számban fordulnak elő rovarfajok, melyek gyakran egy-egy növénykultúrához kötődnek, valamint rágcsálók. /egér, pocok, hörcsög, ürge stb./

A madárvilág ezeken a területrészekon ugyancsak szerény. Elsősorban mezei madarak /verébalkatúak, varjúfélék, gerlék stb./, valamint ragadozók /vércse, ölyv stb./ fordulnak elő.

A Mezőföld nagy részéhez hasonlóan itt is jelentős az apróvadállomány, mindenekelőtt a szárnyas apróvad /fácán/. A mezei nyúl már jóval kevesebb. Jelentős mindeztől okos vadgazdálkodással megtartott és a térség vadeltaró képességével megfelelő arányban gyarapított őzállóomány. Megtalálható a vaddisznó és a többnyire csak átvonuló, igen értékes gímszarvas is.

A vizes területek állatai közül fontosabbak a halak /ponty, csuka, keszeg, sügér, süllő/. Mellettük előfordul a tarajos göte, a mocsári teknős, a vízisikló, a rézsikló. Gyakoriak a helyben fészkelő tőkésrécék, a vonuló lúdfélék. A halastavak dézsmaszedője a búbos vöcsök és a szürkegém. Ritka, elsősorban késő őszi, téli vendég a bütykös hattyú.

A flóra és a fauna az élőhelyek megőrzésével és gazdagításával gyarapítható.

B. A TELEPÜLÉS TÖRTÉNELMI MÚLTJA A KEZDETEKTŐL NAPJAINKIG

A kistérség és a város régmúltjáról viszonylag kevés adat ismert. Eddig nem kerültek elő sem a kő-, sem pedig a fémkorszakból származó régészeti leletek, pedig a Balaton tágabb térsége, régiója emberi megtelepedésre kiválóan alkalmas terület lehetett az őskor óta. A tó északi oldalán, a mai Lovas község határában fellelt bányagödrök arról tanúskodnak, hogy ott már mintegy 35000 éve élénkvrös limonitos, hematitos anyagot bányásztak /talán kultikus felhasználás céljából/ az értelmes cro-magnoni típusú ember. Az Enyinghez közelebbi Ságváron mintegy 18-19000 éves leletek /részben földbe sülyesztett, ágakkal, bőrökkel fedett kunyhófélék, továbbá nagyszámú csont- és kőeszköz/ kerültek elő.

Bronz- és vaskorból származó tárgyakat találtak Enyingtől alig 20-25 kilométerre Királyszentistván és Litér helységeiben. A térség felszíni viszonyai, növényzete, vadállománya többé-kevésbé hasonlatosak lehetnek, ezért nem kizárt, hogy Enying környékén is korán megtelepedett az ember.

A prehisztorikus korból valók az úgynevezett pogányvárak, melyek földsáncok, földépítmények voltak, rendszerint nehezen hozzáférhető meredélyek szélén vagy ingoványos, nádasoktól, morotvaktól körülvett szigeteken épültek. A feljegyzések szerint Enyingen is ilyen pogányvár volt.

Az 1930-as évek végén a város északi határán, mintegy 3000 éves leletek kerültek felszínre, agyagedények, korsók, tányérok, karcolt és ujjal formált díszítésekkel. Az egyik sírból kb. 60 centiméter magasságú korsó, tányér és rajta egy kisebb korsó került elő. Ugyanitt egy kőből készült mécesest is találtak. Az említett edények a volt Polgári Iskolában voltak elhelyezve, de 1945-ben elvesztek.

A Dunántúl vaskorszakának idején különböző népek lakták a vidéket. Az ie. IV. század táján a kelták egy törzse élt ezen a vidéken. A római írók munkáiból ismeretes, hogy ez a nép a műveltségnek egészen magas fokán állt. Telepesen, faluszerűen lakott városokat, erődítményeket épített, földet művelt, csatornázott. Szerette a csillogó ékszereket és a díszes ruhákat. Harcokban vakmerő, vérengző volt. Halottait elégette elföldelte, sírhelyeit megjelölte. - Ennél a népnél találkozunk először korongon formált agyagedényekkel, már a pénzt is ismerték és használták.

A keltákat földünkön a római uralom váltotta fel, amikor isz. 9-ben Pannónia néven tartományt alapítottak a Dunántúlon. Ekkor kezdődik a négy évszázadig tartó kultúrmunka, mely lassanként teljesen átalakította a terület képét.

Kedvező földrajzi fekvése már a római korban megmutatkozott. A Balaton délkeleti kanyarulatának és a római főútvonalak kereszteződésének közelében jelentős település volt, amelyet összefüggően még nem ismerünk, de a régészeti megfigyelések szerint a római kori települési helyek nagy számban is sűrűn követik egymást Enying bel- és külterületein egyaránt. A római település egy észak-déli római főút mellett feküdt, amelyet a római útikönyvekben /Itinerarium Antonini/ feljegyzett állomását a közeli Ságvár kései római erődjében látják /Triccinana/. Az út Sophiane felől itt keresztezte a Balaton déli partján Aquincumból Itáliába tartó főutat, a Bakony térségében a Savariába tartó főutat és Arrabonánál /Győr/ érte el a Limes-t.

A kései római korban különösen forgalmas volt, amikor két császári székhely Sirmium és Traver /Trier/ között biztosított összeköttetést. Sok kései római lelet jelzi: épület és kemence maradvány, temetőrészek sírjai, sok érme a Sashegyen, a Leshegyen, a belterületen a Petőfi utcában és Balatonbozsokon, a vályogtető téglagyár környékén.

A mezőkomáromi út mellett egy 260-ból származó éremlelet jelzi, hogy az Alföldről betörő /Gorsiumot is elpusztító/ szarmata roxolánok ide is eljutottak

A rómaiakat a népvándorlás korának népei váltották fel, többek között a hunok, a gepidák, a gótok, a longobardok, akik több-kevesebb pannóniai tartózkodás után, némi visszamaradt szórványnépeség kivételével sorra ki is vonultak a térségből.

A germán népeket a VI. század közepétől magukat avarnak nevező törzsek követték, akik között ott lehettek egyes magyar népcsoportok /onogurok/ is. Az avarok birodalmat terveztek, melynek peremterületein frank és bolgár népcsoportokat telepítettek le. A birodalom mintegy 200 évig állt fenn. Nyugati felét a nyolcszázad elején a megnövekedett létszámú, megerősödött frankok és bolgárok szállták meg. Alsó Pannónia a frank birodalom hátróvidékéjévé vált. A vidék központja Mosburg /Blatnograd/ - Zalavár lett, melynek kiemelkedő szervező-készségű ura az elmenekült nyitrai fejedelem, Pribina, majd annak fia, Kocel volt. A szláv fejedelmek által szervezett határprovinciához tartozott a Balaton térsége is.

A régészeti leletek tanulsága szerint az állandó település Nagy Károly korában /786-814/ alakult ki. A Sió mentén talált avar sírok őrzik ennek emlékét.

Az államalapítás és az egyházszerzés korától kezdve Enying a veszprémi egyházmegye, majd Veszprém vármegye része lett, s az is maradt egészen 1950-ig, amikor az Enyingi járás többi községével együtt Fejér megyéhez csatolták. Határában három elpusztult középkori falu helye mutatható ki: Hódos, Kustyán, és Páta faluké.

A középkorból származó komoly régészeti érték az Enyingtől körülbelül 25 kilométerre lévő Igar község határában talált honfoglaláskori vezérsír és ház. A leletek dokumentumai szerint a vidék Bojta vezér birtoka volt. Eszerint a 800-as évek végén, az itáliai hadjáratok után Alsó-Pannóniát megszálló magyarok letelepedésre alkalmasnak találták a Mezőföld nyugati részét.

A pusztaszeri gyűlés után a honfoglaló magyarság felosztotta a Dunántúl földjét. Területük a fejedelmi törzs birtoka volt. Ez érthető is, mivel központi fekvése különösen alkalmassá tette, hogy a Duna-medence peremvidékeit is innen kormányozza, a pásztornép fejedelmének nyájai pedig jó legelőt találtak rajta.

Már említettem, hogy Enying legrégebbi történetéről semmiféle írásbeli adat nem áll rendelkezésre. Valószínű, már a tatárjárás alatt lakott terület volt, nemesi birtok, tulajdonosának személye azonban ismeretlen.

Egyes kútfők arról írnak, hogy a tatárok, amikor 1241-42 telén a befagyott Duna jegén átözönltek a Dunántúlra, Enying fallal nem védett települését is feldúlták. A lakosság részben elpusztult, részben pedig a somogyi, bakonyi erdőkben keresett búvóhelyet. A tatárok kitakarodása után az elbujdosott lakosság lassan visszaszivárgott, ide települt Kustyán, Hódos, Páta megmaradt népessége is, mert féltek a tatárok visszatérésétől, a nagyobb méretű falutól reméltek oltalmat. Természeti viszonyainál fogva mocsaras, nádasokkal körülvett terület lévén nagyobb védelmet nyújtott, mint a magaslatokra épült előbb felsorolt települések.

Enyinget a középkori források először a XIII. században, IV. Béla idején említik először.

A Pannonhalmi Apátság javainak összeírásáról készült, keltezetlen oklevél Enyg nevű prédiomot /nemesi előnév/ említ, ahol az apátságnak két háznépnyi lovas jobbágya, és nyolc háznépnyi szántóvető jobbágya élt.

A magyar államalapítás és egyházszerzés idején Enying a veszprémi egyházmegye része volt. A nevét IV. Béla korában Enhyg, 1345-ben Enygh, 1462-ben Enneg néven említik az írásos dokumentumok. 1635-ben Enyengh, majd 13 évvel később Enengh, míg Budavár visszafoglalása után egy évtizeddel, 1696-ban Eningh alakban írják le. A XVII. században állandósult az Enying vagy Enyingh alak. A név alapjául szolgálhatnak az ómagyar Enig, 1250-től az ónémet Ening, illetve az ófrancia Enygens személynevek.

A város a XV. században Török Ambrus főnemes birtoka, akinek fia, Török Imre nádorfehérvári bán volt, s ő már enyingi Töröknek vallotta magát. Nevéhez fűződik egy egyemeletes váracska /castellum/ és egy templom építése. Sajnos az évszázadok viharai miatt ezek elpusztultak, csupán levéltári anyag tanúskodik hajdani létezésükről.

A református templom tájékán emelkedett a vár mely jelentéktelen földi építmény volt, tehát nem alkalmas arra, hogy ellenséges támadás esetén hatékony védelmet nyújtson lakóinak. Mocsaras völgy vette körül, csak déli irányból lehetett megközelíteni, a szájhagyomány szerint rejtett út vezetett déli irányban Leshegy felé.

Török Imre fia volt Török Bálint, szintén nádorfehérvári bán, kit vára feladásáért 1521-ben javaitól megfosztottak, és száműztek. Mivel a királynő egyik udvarhölgyét feleségül vette, kegyelmet kapott, sőt 1527-ben I. Ferdinándtól adományt kapott. Később Jánoshoz pártolt, és tőle Hunyad várát és Debrecen városát kapta. Török Bálint 1541-ben Buda vára védelménél tüntette ki magát, a törökök elfogták, és a konstantinápolyi "héttoronyba" zárták, ott halt meg mint hadifogoly. Török Bálint alakját Gárdonyi Géza minden szívet megdobogtató Egri csillagok című regénye tette legendássá.

Enyinget II. Lajos a Batthány családnak adományozta, így 1527-től kezdődően Enying földesurai a Batthányiak voltak, és birtokolták a teljes jobbágyszabadításig. A Török család sármelléki javainak az úgynevezett "Sármelléki tartománynak" központjává vált, melyet róla enyingi uradalomnak neveztek a XVIII. századtól. 1541-ben Batthány Ferenc birtoka Enying.

Török Bálint fiának, Török Ferencnek Pápán, 1562-ben kelt leveléből tudjuk, hogy Enying ebben az időben török végház volt.

A török ostrom alatt 1564-ben a falu leégett, csupán két porta maradt épen, ezen kívül még három zsellér lakta ekkor a falut.

A török közigazgatás szerint Enying a simontornyai szandzsáksághoz tartozott. A végvári harcok változatos eseményei időnként azt eredményezték, hogy a hódoltsági terület ismét királyi fennhatóság alá került. Ennek a mozgalmas időszaknak emlékét őrzik még ma is az egykori vár körletében található nevek: Vár utca, Bástya utca, Katonarét stb.

A falu hatvan telkének fele lakatlan 1635-ben. 1688-ban, amikor Enying és környéke végleg felszabadult a török uralom alól, csak öt jobbágycsalád tartózkodik benne, de a hadak elvonulásával ismét beépesült.

A lakosság 1600 táján a református hitre tért át, de vallási egységét nem tudta megőrizni.

A XVIII. századi rekatolizáció eredményeképp vegyes vallásúvá vált. A református egyház 1645-től vezetett anyakönyvet, 1743-tól az újonann létrehozott mezőföldi egyházmegyéhez tartozott.

A mezővárosi lakosság kisebb részét kitevő római katolikusok kezdettől Mezőkomárom filiáját alkották.

1696-ban Enying Babocsay Ferenc birtoka, ebből a korból fennmaradt a jobbágyok névsora. A nevek közül ma már csak néhány családnév azonosítható. /Nagy, Kovács, Tóth, Máthé, Varga, Hordó, Megyeri, Török, Cseh - ma Csehkis/
Állattenyésztéssel foglalkoztak, mindenki annyit művelt amennyit akart, legelőjük kevés volt. Elpusztult birtokokat béreltek kaszálónak, kétkerekű malmot béreltek Bottyán Ádám főispántól, kapás szőlőjük volt.

Ezután viszonylag egyhangú a település élete. Kisebb vallási villongások, a földesúr vallásának erőszakos terjesztése jellemzi a kort.

A település 1701-től élénk fejlődésnek indult. Ekkor ugyanis ifj. Batthyány Ádám megszüntette a birtokok zálogba adását és saját kezelésbe vette az enyingi gazdaságát is. Ekkor 3000 magyar holdat tett ki a falu határa. A falu 60 házból állt, lakosai földműveléssel, állattenyésztéssel és szőlőműveléssel foglalkoztak. Az uraság két malma közül csak egy volt használható állapotban. Ezt a lakosság bérelte évi 15 forintért.

A Rákóczi szabadságharc idején /1703-1711/ Enying parasztjai is csatlakoztak Rákóczi felszabadítást hozó csapataihoz, a város akkori földesura - Babocsay Ferenc - 1703-ban II. Rákóczi Ferenc oldalán állt.

Ebből az időből származik két menlevél - protekcionárius levél.

Az egyik Rákóczi és kancelláriusa aláírásával az ordasi táborban kelt 1704-ben. Ez a menlevél így kezdődik: "Mi felsővadászai Rákóczi Ferenc, Felvidék ura, Erdély fejedelme kijelentjük, hogy Enying falu a fejedelem hűségére hajlott." - Védelmébe veszi a falut, a kurucoknak megtiltja, hogy a faluban bárkit is bántsanak. Enying ezt bátor és nyílt színvallásával érdemelte ki. A másik menlevelet Bercsényi Miklós kuruc vezér adta ki 1706-ban, veszprémi keltezéssel, amely Enying népét szintén a kurucok pártfogásába ajánlotta.

A szatmári béke után a Habsburg abszolutizmus nálunk is érezhető volt, a református egyház feljegyzései között olvashatjuk, hogy az akkor divatos katonatoborozás, katonafogdozás elől a harangozó a kéménylyukba bújt.

Enying a Rákóczi-szabadságharc és a sok áldozatot szedő 1711. évi pestisjárvány után állt ismét "talpra".

Az uradalom fokozatosan áttért a majorsági gazdálkodásra.

A növekvő földesúri terhekkal szemben bizonyos állami védelmet az 1766-ban és 1768-ban bevezetett urbárium jelentett, mely korlátozta a földesúr mozgásterét.

Az úrbérrendezés idején már nem található lakatlan jobbágytelek a településen.

A lakosok megélhetését segíti, hogy 1788-ban egy szőlőhegyet telepítenek Hódospusztán.

Iparosokkal /csizmadiákkal, lakatosokkal, takácsokkal stb./ már az 1770-es évektől találkozunk az összeírásokban.

II. József halála után megszűntek a vallási villongások, s mint már szó esett róla, a reformátusok 1792-ben templomot építettek, ezt a földesúr segítségével építették fel.

Ekkorra már a község visszakerült a Batthyány család birtokába.

Herceg Batthyány Fülöp 1838-41 között megépítette a római katolikus templomot.

Ugyancsak a Batthyányiak építették 1810 körül a gyönyörű barokk stílusú kastélyt is.

A Batthyányiak idején mindkét felekezet részéről iskola volt, mindkét iskolát az illető templom közelében építették.

Batthány Lajos sokat utazott külföldön, mint ilyen, fejlett izléssel rendelkezett, s mindazt, amit szépet és jót külföldön látott, tapasztalt, saját birtokán is próbálta megvalósítani. Ő alapította 1803-ban Lajoskomáromot, mérnöki tervek szerint. Enyingen pedig a "fő utca" nagyobb arányú rendezését hajtott végre. Ezzel megszüntette annak zezugos utcák kanyarulatait, és ő maga jelölte ki a széles utca irányát.

A református egyház anyakönyveiből megállapítható, hogy 1834-35 között Enyingen fekete-himlő járvány volt.

1848 őszén Perczel Mór csapatai Enyingen gyülekeztek, hogy a nemzetőrökkel egyesülve Ozoránál bekerítsék a Roth és Philippovics által vezetett, hazánkra támadó, horvát csapatokat. Az 1848-49-es szabadságharc idején a Pákozd felé vonuló Jelasics hordák átvonultak a községen is. Ezekről az eseményekről Eötvös Károly: "Dicsőséges csaták napjaiból" című leírása számol be, de főként Mezőszentgyörgy, Soponya, Káloz, Lepsény, Dég községek nevét említi meg. Megjegyzi, hogy Müller Tamás enyingi orvost hívták egy harc után a sebesültek ellátására. Ugyancsak Eötvös Károly: "Nagy év" című könyvéből tudjuk, hogy az akkori enyingi bíró Bocsor nevezetű volt.

A Bocsor családból származik Bocsor István enyingi születésű, a Pápai Református Gimnázium és Főiskola tudósa, történelem tanára. Sok tudományos könyvet írt, főműve: "Magyarország története, különös tekintettel a jogfejlesztésre."

Ebben az időben - az 1848-49-es szabadságharcot megelőzően - két évig az uradalom gyakor-nokaként itt élt Radákovics József /1823-1868/, akit az irodalomtörténet Vas Gereben néven ismer, s aki több művében örökítette meg a falu viszonyait. /A pörös atyafiak, Nagy idők, nagy emberek, Garasos arisztokrácia stb./

Az abszolutizmus időszakára jellemző népies irányt Vas Gereben képviselte a legisztásban.

A régi halálozási anyakönyv feljegyzéseiből megállapítható, hogy a városban két ízben, 1853-ban és 1855-ben kolerajárvány volt, amelynek a község lakói közül sokan áldozatul estek. A kolerajárvány áldozatait a református temetővel szemben lévő területre, az úgynevezett kolera-temetőbe temették, sokkal mélyebbre, mint más betegségekben elhunytakat. A helyet máig "Csontvölgy"-nek nevezik.

Herceg Batthyány Fülöp 1870-ben bekövetkezett halála után örökösei: herceg Montenouvéné, gróf Draskovicsné /nevezetesen Batthyány leányok/ felosztották maguk között az uradalmat. Enying a Draskovicsoké lett, akik utóbb a gazdaság nagy részét gróf Csekonicnak adták el. Rajta kívül még volt földbirtoka a községnek és néhány módosabb gazdának.

Ezekben az évtizedekben Enying már mezőváros jelleggel bírt. Enying a kiegyezés évében já-rási székhely rangra emelkedett, ideköltöztek a járási hivatalok és intézmények. Ez az esemény Enying további fejlődésére áldásos hatással volt. A ma is döntően mezőgazdasági jellegű vá-rosban a XIX. század végén megindult egy bizonyos fokú iparosodás. Megépült 1880-ban a Veszprém-Dombóvár vasútvonal, s egyben az enyingi vasútállomás épülete is.

A század végén volt már postája és távíróhivatala a községnek, takarékpénztára, mely 1899-ben épült.

A fellendülés a XX. század elején is folytatódik, a település kisvárosias vonásokat mutat. Az Országos Hitelszövetkezet helyi fiókot létesít, 1912-ben felépítik az impozáns községházát, bevezetik a villanyvilágítást /1925/, a polgárok szórakozására mozit hoznak létre.

A Horthy-korszakban ipartanonc-iskolája /1922-1944/, polgári iskolája /1933-1946/ iskolavárosi funkcióját erősítette.

Az első világháború itt is megszedte áldozatait.

Az 1918. évi októberi forradalom, a Nemzeti Tanács megalakulása nem, vagy alig volt érezhető /holott a megyében Veszprémben, Pápán, Devecserben jelentős megmozdulások történtek/, bár Nemzetőrség 1918 novemberében Enyingen is alakult, sőt a nemzetőrök gabona ellátásban is részesültek.

Később Forradalmi Tanács, majd Direktórium alakult.

Az 1918-1919-es eseményeknek éppúgy voltak helyi áldozatai, mint azt megelőzően a négyéves világháborúnak, csak jóval kisebb számba.

Az első világháború után az 1920-as "Nagyatády féle" földreform adott további lendületet a község fejlődésének. A házzal nem rendelkező szegényparasztokat kisiparosokat, volt cselédeket, a pusztákról a községbe költözötteket juttatta ott ingyen vagy hosszúlejáratú, csekélyebb összegű vételár ellenében házhelyekhez. Ezek területe átlagosan 600 négyszögöl volt.

Ekkor alakult ki a város "Újfalunak" nevezett része, nagy területen.

Ezen a részen létesült 2 katasztrális hold területen a sportpálya is.

A második világháborúban - az elsőhöz hasonlóan - sokat szenvedett a község, amikor is ötször cserélt gazdát. A háború utolsó szakaszában a község súlyos harcok színtere volt, ami miatt tetemes anyagi kár érte. A második világháború 1945 március 22-én ért véget Enyingen. 1945 után az energiákat az újjáépítés kötötte le.

1948-ban államosították a református és a katolikus iskolát.

1950-ben Enying Veszprém megyétől Fejér megyéhez került, majd 1961-ben megszüntették a község járási székhely státuszát. Az enyingi járáshoz tartozó községeket a sárbogárdi, illetve székesfehérvári járáshoz csatolták. Így lett Enying a székesfehérvári járás egyik települése.

Némi kárpótlást kapott azért, hogy az Állami Gazdaság központját Enyingre helyezték, és megkezdte munkáját a Rendelőintézet.

Egy 1967-79-ig működő, több profilú középiskolát is létesítettek a községben. /általános tantervű gimnáziumi, mezőgazdasági gépszerelő szakközépiskolai, kertészeti, gyümölcsstermesztői szakközépiskolai osztályok indultak./

A járási hivatalok elköltöztek, megszűnt a helyi bankfiók, a rendőrkapitányság, az ügyészség, a járásbíróház, és a közjegyzőség. Minden ügyintézés helyszíne a megyeszékhely, Székesfehérvár lett.

1973-ban a település nagyközségi rangot kapott.

Az 1975-1990 közötti időszak főbb eredményei a teljes ivóvízhálózat kiépítése, a 64-es út korszerűsítése közvilágítással, a járdák építése, a gázvezeték megépítése, a parképítés, -rendezés, az új benzinkút létesítése, a mellékutcák portalanítása, a középiskolai oktatás újraindításának előkészítése, a kezdeti lépések megtétele a várossá válás útján, a csatornázási munkálatok megkezdése voltak.

A folyamatos gyarapodás, fejlődés eredményeképpen Enying 1992 január elsején városi rangot szerzett.

Az ezredfordulón lakosainak száma közel nyolcezer.

Településrészei: Alsótekeres, Balatonbozsok, Kabókapusztá, Leshegy.

A város jelképe álló, csücskös talpú címer, kék alapszínű mezővel, benne lebegő aranykoronából kinövő, oldalt fordult barna medve. A medve fogai és mancsai között ezüst kardot tart. A település a Török családtól vette át a címert, melyet még II. Ulászló adományozott a család fejének. Az ezüstkardot tartó medve a török ellenes háborúban részt vett családtagok hősiességét fejezi ki.

A népesség alakulása Enyingen:

év:	1786	1851	1880	1900	1940	1960	1995
fő:	1920	2658	3996	3634	5247	6406	7580

A város mai arculata:

A 82 négyzetkilométer területű település népsűrűsége 91 fő/négyzetkilométer, ami erősen közelít az országos, de különösen a dunántúli kisvárosok átlagához.

Enying településformáit tekintve utcás. ÉNY-DK-i irányban elnyújtott. Csaknem 4 kilométer hosszú főútja a 64-es számúút. Közútja a város utcáival szétterjedően kapcsolódik. Középületei, lakóházai, üzletei a virágos előkertekkel kellemes habitusú kisvárost alkotnak. Mellékutcai igazodnak a felszíni adottságokhoz. Ezek a dombhátról lefutó félköríves utcák részben az erőtárolást szolgálják.

A város folyamatosan fejlődő kommunális ellátása jónak mondható. A villany bekötésének éve 1925. A villamosenergia ellátásba való bekepcsoltsága 100%-os.

A közműves vízhálózat hossza 41 kilométer. 1949 óta van vezetékes vízellátás Enyingen. Teljes kiépítésének befejezése 1986-ban történt meg.

Az 1989-ben megépült gázvezeték hossza eléri a vízvezeték hosszának a felét. 1995-ben megvalósult a Kabókapusztja településrészen is a gázvezeték megépítése.

A hazai és nemzetközi távhívásba a város 1990-ben kapcsolódott be.

A szemétyűjtésbe bevont lakások aránya 75%-os

A lakások száma 1995-ben 2547, a 100 lakosra jutó lakosok száma 296. A lakások 11,2%-a egyszobás, 43%-a kétszobás, 45,8%-a három és többszobás. Ilyen kedvező adottsággal kevés város rendelkezik Fejér megyében.

A város közlekedési viszonyaiban az autóbusz-közlekedésnek van meghatározó szerepe, tekintettel a korábbiakban már említett földrajzi fekvésre, a közúthálózat térségi alakulására, annak viszonylagos fejlettségére. /M7-es, 7-es, 64-es számú főutak/

C. A GAZDASÁGI TEVÉKENYSÉGEK BEMUTATÁSA

Mezőgazdaság

Az agrárgazdaság természetadta kincse a löszön képződött, kiváló minőségű termőtalaj. A város két jelentős mezőgazdasági nagyüzeme: az 1960-ban a tszek összevonásából megalakult Vörös Hajnal Termelőszövetkezet jogutódja a Mezőgazdasági Szövetkezet Rt., melynek területe csaknem 5000 ha. A művelés alatt álló földterület több mint 80%-a szántó.

Az Enyingi Állami Gazdaság jogutódja az Enyingi Agrár Rt., melynek összes területe meghaladja a 9000 hektárt, melyből több mint 8000 hektár szántó. Területe nemcsak, Engyinger de a környék, a Balaton környékén, hanem a Dunántúli régió mezőgazdasági termelésének is meghatározó szerepet játszik.

A privatizáció során egyre nagyobb teret hódít a magángazdálkodás, széles körben terjed a zártkerti művelés.

A vidék fő terménye a búza, kukorica, cukorrépa, melynek termésátlaga meghaladja az országos átlagot

Jelentős még a takarmánynövény, a vöröshagyma, a zöldség, a szőlő- és gyümölcsstermesztés.

Az állattenyésztésben a szarvasmarha /Holstein-fríz/, a sertés és versenylótenyésztés terén éri el a város mezőgazdasága - az országhatárokon túl is - elismert eredményeit.

Sáripusztá évek óta kedvelt idegenforgalmi központja mind a hazai, mind a külföldi turistáknak. /fogathajtás, lovasnapok, sétakocsikázás stb./

A városi malomnak nemcsak a múltja, de a jelené is meghatározója a vidék gabonaiparának.

Külön említést érdemel a több mint 140 éves múltra visszatekintő Alsótekeresi Dísz- és Gyümölcsfaiskola. Csaknem 80 hektáron a legkülönbözőbb díszcserjéket és gyümölcsfa csemetéket szaporítanak a 7-es főút 100-as kilométerénél.

Nemcsak a Balaton környékét, hanem a Dunántúl nagy részét is innen látják el elsőrendű szaporítóanyaggal.

Tavasszal és ősszel - nyugat-európai színvonalú elárusító parkja - óriási forgalmat bonyolít le. Több mint száz fajtaból, változatból válogathatnak a vásárolni vágyók.

Ipar

A térség, így maga a város is iparilag fejletlen, halmozottan hátrányos helyzetű.

Jelentősfejlődést jelentett és a jövőbe mutat a Videoton Holding Rt. Kábelkonfekcionáló Vállalata. Egyéb ipari létesítmények a Technomark Kft., az Agrokémiai Bt., az Alba Cipőipari szövetkezet, Metal Gmbh.

A többség itt a mezőgazdaságban, kereskedelemben, vendéglátásban, idegenforgalomban, a szolgáltató ágazatokban, a pénzügyi és egyéb intézményrendszerben dolgozik.

Kereskedelem

A kereskedelem és vendéglátás bázisai - 1975-től a Polgárdi és Vidéke Áfész-szel közösen létehozott - Enyingi Egyesült Áfész kereskedelmi egységei, illetve a vállalkozók és bérlők által fenntartott üzletek. A város áruellátása az átlagosnál jobb, mely környezete fölé emeli. Az utóbbi években az egyre növekvő vállalkozói kedv újabb és újabb profilú és nagyságú kereskedelmi egységekkel gyarapítja a kínálatot.

A vendéglátó és egyéb egységek száma az ABC-ktől a zöldség-, virágüzletekkel bezárólag meghaladja a félszázat.

A szolgáltatások skálája rendkívül széles és sokrétű, mely kielégíti a helyi igényeken túlmenően a körzet, de az átmenő forgalom elvárásait is.

Az áctól a vízvezetékszerelőig mind megannyi szakmában több tucat szakember tevékenykedik, vállalkozói minőségben, jó színvonalon.

A város vonzáskörzete összesen egy tucat községet ölel fel, valamivel több mint 26000 lakossal.

A település városfejlesztésre csak kevés pénzt tud fordítani.

A jövőben az utak, parkok, közterületek rendezését szeretnék megvalósítani.

A térség ma is hátrányos helyzetűnek tekinthető. Enying ipara fejletlen, jelentős beruházásra az elmúlt években nem került sor.

A megélhetés alapja a mezőgazdaság, amit a gyarapodó magángazdaságok mellett a részvénytársaságok formájában működő egykori tsz és ÁG /Mezőgazdasági Szövetkezet Rt., illetve Agrár Rt./, az iparban dolgozókat néhány kisüzem foglalkoztatja.

A város fejlődését szolgálja az ipartelepítés és az idegenforgalomban rejlő lehetőségek jobb kihasználása.

VÁSÁRTEREKEN
VÁROSI KÖNYVTÁR

D. KULTÚRA ÉS OKTATÁS A KEZDETEKTŐL NAPJAINKIG, KULTURÁLIS ÉS OKTATÁSI SAJÁTOSSÁGOK BEMUTATÁSA.

A kulturális és oktatási tevékenységek bemutatása előtt említeném meg, hogy a város nem rendelkezik nagy távlatokba visszatekintő kulturális múlttal, viszont az oktatás mindig is magas szinten és színvonalon működött.

A fejezet kezdődjön a jelen bemutatásával, s utána vonjunk párhuzamot a múlttal, s nézzük meg a kulturális élet virágkorát, mely az I. és II. világháború idején volt jellemző a városra.

Kultúra

A Városi Művelődési Ház, amely az 1870-ben épült, volt Úri kaszinó épületében működik, a várossá avatás után nyerte el mai, esztétikus modern formáját, s látja el széles skálán a kulturális, közművelődési, szórakozási, várospolitikai célokat szolgáló feladatokat.

A főbejárat melletti falon Vitéz Szentgyörgyi Dezső vadász és polgári pilóta emléktáblája látható.

A Vas Gereben Könyvtár felnőtt és gyermek részlege 1945-ben alakult, mint népkönyvtár. 1953 és 1961 között Járási Könyvtárként működött. Alapterülete 270 négyzetméter, könyvtárlománya valamivel több mint 30000 kötet, s három fiókkönyvtára van. A kölcsönzött kötetek száma évi 20000 körüli. Folyóiratolvasó és zenehallgató terme, videóhelyisége is van.

A könyvtár otthont ad a különféle író-olvasó találkozók is.

Az Alkotóház a művészetek, a népi mesterségek, a kézművesség alapismereteinek nyújtásán túlmenően kiegészíti, segíti az óvodai, iskolai művészeti oktatást. Hasznos időtöltést biztosít a műkedvelőknek.

Nyári képzőművészeti táborok szervezése, kiállítások, tárlatok rendezése által tevékenységének hatása túlnő a város és vonzáskörzete határain.

A Szabadtéri Színpad a központi parkban található, mely valamikor a grófi kastélypark része volt. Innen a mai használatos Cifrakert, népszerű nevén a "Cifi" elnevezés.

Színpada 138 négyzetméter alapterületű, melyhez öltözők és mellékhelyiségek kapcsolódnak. Nézőterén több mint ezer ülőhely van.

Szabadtéri színházi előadások, fesztiválok, koncertek, városi ünnepek, rendezvények lebonyolítására kiváló lehetőséget kínál.

A park pázsitjával, árnyat adó, százados fáival a gyermekek kedvenc játszóhelye.

Minden év szeptemberében Török Bálint emléknapot rendez a város, ahol kulturális rendezvények, komolyzenei program és hagyományörző lovasverseny között válogathatnak az érdeklődők.

Immár hagyomány az - idén már harmadik alkalommal megrendezett - Országos Kórustalálkozó, melynek a Református Templom ad otthont.

A kulturális rendezvények között kell megemlíteni az állami ünnepnapok rendezvényeit /márc. 15., aug. 20., okt. 23./, melyek igen színvonalas és méltó megemlékezést, tiszteletet adnak az ünnepnek.

Kellemes kikapcsolódást, jó szórakozást kínál a Varga család tulajdonában lévő lovastanya. Enying-Kabókapusza határában, jól megközelíthető, mégis csendes helyen fekszik. Erdővel, halastóval övezett, szinte érintetlen természeti környezetben nyújt pihenést, szórakozást az ide érkezőknek

Oktatás

A Both Vilma óvónő által alapított óvoda, a 32 tanulócsoportos Török Bálint Általános Iskola, Gimnázium és Dolgozók Szakköznevelőiskolája, a 8 tanulócsoporthos Balatonborsos Általános Iskola működik, valamint az eltérő értelmi képességűeket oktató Erzsébet-Ligeti Általános Iskola.

Az általános iskola utáni képzés szintjei: A Dolgozók Gimnáziuma levelező és nappali tagozata és a szakk munkások szakközépiskolája.

E két intézmény kistérségi funkciót is ellát a helyi igények kielégítésén túlmenően.

A vidéki tanulók elhelyezését szolgálja a 90 férőhelyes Diákotthon.

Az enyingi egyházközség aktív szerepet tölt be a város kulturális életében.

Az 1996-ban indult Tinódi Lantos Sebestyén Református Zeneiskola - az országban ez volt az első református zeneiskola - programjaik között táncház, képzőművészeti kiállítások és házikoncertek szerepelnek.

A Református Templom ad otthont orgonahangversnyeknek, komolyzenei koncerteknek, kórustalálkozóknak.

Enying város kulturális élete a századelőn indult fejlődésnek és az I. és II. világháború időszakában élte "fénykorát".

1910-ben például Polgár Jenő megalapította az első nyomdát. A nyomda kiadványa az enyingiek kedvelt politikai hetilapja a MEZŐFÖLD /alapítási év: 1925/, mely általános tájékoztatást adott a város és környékének az életéről.

A hetilapon kívül rövid időn át a Polgár-nyomda készítette az egyházi jellegű VASÁRNAP című hetilapot - szerkesztője Monory Ferenc református lelkész volt, s ebben a lapban közölte folytatásokban "Élettörténetem" című művét - .

Ugyancsak ez a nyomda adta ki Balatoni Vargha Jenő református rektor verseskötetét, valamint Veszely László verseskötetét is.

A nyomda foglalkozott különböző nyomtatványok, plakátok, községi és családi értesítők, mezőgazdasági nyomtatványok, névjegyek nyomásával is.

Külön érdekesség, hogy héber nyelvű nyelvkönyveit országosan is terjesztették!

1939-40-ben működött még Enyingen a Gaál és Baloghné által irányított Petőfi nyomda.

Később mindkét nyomda megszűnt.

A két világháború között a kulturális igényeket egyházi szervezetek és iskolák biztosították. A körök saját kultúrteremmel rendelkeztek, különböző előadásokat tartottak.

A református egyháznak 1888-tól dalárdája volt.

Az egyházi szervezetek /KALOT, Katolikus Szociális Misszió, Református Nőegylet/ elsősorban "vallási" foglalkozásokat, beszélgetéseket - bibliaórákat - tartottak. A Katolikus Szociális Misszió és a Református Nőegylet a szegénysorsú gyermekek segélyezésével tűnt ki. A háborús években fokozatosabban működtek.

A missziós egyesület létszáma körülbelül húsz fő volt, a csoport tagjai előadásaik bevételeiből fonalat vásároltak és sapkákat kesztyűket kötöttek.

A frontharcok alatt betegápolást, kötözést vállaltak, a zsidóüldözés ideje alatt a zsidócsaládok élelmiszer ellátását is nagyrészt ők látták el.

A szegénygondozás célját szolgálta a Margit szeretet-ház, mely a község munkaképtelen szegényeit fogadta be.

A szervezet a háború befejeződése után is működött "Demokratikus Nőszövetség" néven.

Működött Iparos olvasóköri, Polgári olvasóköri, Népköri, Úri kaszinó. Mindegyik könyvtárral és kultúrteremmel rendelkezett.

A II. világháború után az Úri kaszinóból lett "kultúrotthonban" - melynek 250 főt befogadó nagyterme van - a Faluszínház rendszeres előadásaival szórakoztatta a falu művelődni, szórakozni vágyó közösségét.

Ugyancsak a háború után kezdte meg működését a filmszínház - ahol csütörtök kivételével minden nap volt előadás.

A hajdani hagyományok felújítását jelzik az egyre szaporodó társadalmi egyesületek: Enyingi Közművelődési egyesület, Enyingért Alapítvány, Kántor Önvédelmi Egyesület, Tűzoltó Egyesület, Enyingi Városi Sportegyesület, Nyugdíjas Klub, Helyőrség, Iparos Egylet, Vállalkozók Klubja, Idegenforgalmi Egyesület, Gazdakör.

VAS GEREKEN

Az óvodában 200 gyermeket neveltek.

A Római Katolikus Népiskola egy tanteremből állt, elsősorban a szegényebb néprétegek gyermekei jártak ide - 200-250 fő. A Református Iskola 1938-ban épült, három tanteremmel, s főként a nagygazdák fiai tanultak itt - 130 fő.

A református és katolikus iskolát 1948-ban államosították.

Az izraelita iskola 1938-ban megszűnt, fő oka az iskola elnéptelenedése volt. - Az izraelita diákok a többi felekezeti iskolákba kerültek.

Működött továbbá ipari Tanonciskola, itt képeztek kőműveseket, cipészeket, cukrászokat, asztalosokat. A tanoncok a különböző néprétegek gyermekeiből kerültek ki. 25-30 tanulót foglalkoztattak.

Az oktatás 1944 októberében szűnt meg.

A Társulati Polgári iskola 25 főt számlált, s a mai középiskolához hasonlítható.

A községben működött Ezüstkalászos gazdatanfolyam, ez négy éves iskola volt és segédtiszti képesítést adott. A járás falvaiból, községeiből tanultak itt a nagygazdák és a középgazdák fiai.

Az iskola 1943-ban zárta be kapuit.

Ugyancsak ezekben az évtizedekben működött a hasznos ismereteket nyújtó Téli Gazdasági Iskola.

Egy 1967-79-ig működő, több profilú középiskolát is létesítettek a községben. - Általános tantervű gimnáziumi, mezőgazdasági gépszerelő szakközépiskolai, kertészeti, gyümölcsstermesztői szakközépiskolai osztályok indultak.

Ebben a fejezetben kell megemlíteni a város műemlékjellegű épületeit, szobrait, emkékműveit, melyek egyben Enying idegenforgalmi nevezetességei is:

Nepomuki Szent János Római Katolikus Templom, mely gondozott angolpark közepén, található. Magyarország egyik legszebb, legmonumentálisabb klasszicista stílusú temploma. A műemlék templomot 1838-40 között herceg Batthyány Fülöp építtette.

A Református Templom, mely 1789-92 között épült, előterében a Török Bálint kopjafával, melyet Gál János fafaragó művész készített.

Az Evangélikus Templom, melyet 1938-ban építettek.

A Csekonics kastély, a Batthyány család építtette 1810 körül, a kastélyt 1963-ban eklektikus stílusban felújították. Az épület ma rendelőintézetként funkcionál.

Az I. Világháborús Emlékmű, az Árpád szobor, melyet Somogyi Sándor tervei alapján állítottak, s amely egy kétméteres ösmagyar alakot, Árpád fejedelmet ábrázol. Egyik kezében a kardját tartja, másikban egy zászlót hajt meg a hősök emléke előtt.

A II. Világháborús Emlékmű, továbbá a Turul-szobor valamint Balatonbozsokon az árpádkori templom romjaira - feltehetőleg a XVII. század elején - épült Szentháromság Római Katolikus Templom, melyet 1992-93-ban felújítottak.

Sportélet és egészségügy

A város verseny és tömegsportja jelentős, kiemelkedő a lovassport és az asztalitenisz sportág. Ezenkívül labdarúgó és természetjáró szakosztály is működik.

Büszke lehet a város az Enyingi VSE futballpályájára, melyet fedett lelátóval 1934-ben építettek. A mai nagyszerű formáját 1972 óta tartja.

Szerényebbek az iskolai sportpályák, viszont városi szintű az 1979-ben átadott 600 négyzetméter játéktérrel rendelkező tornaterem.

Az egészségügyi alapellátást vállalkozó házi orvosok, és gyermekorvosok biztosítják. /5 fő/ A városnak gyógyszertára, orvosi szakrendelője és tüdőgondozója van. Ezek mind a város, mind a vonzáskörzetének meghatározó és fontos létesítményei.

A rendelőintézet szomszédságában található a mentőállomás.

A bölcsőde 30 férőhelyes, az Idősek Napközöttthona jó színvonalon látja el szociális ápoló, gondozó feladatát.

A Városi Vöröskereszt körzeti funkciót is betölt.

E. A TELEPÜLÉS EGY HÁZAINAK MŰKÖDÉSE, TEVÉKENYSÉGE. REFORMÁTUS HITÉLET RÉGEN ÉS MA.

Enyingen jelenleg három egyház képviselteti magát: a református, a római katolikus és az evangélikus.

A lakosság felekezeti megoszlása szerint több a római katolikus mint a református, s a az evangélikus egyház 28 egyházadót fizető gyülekezeti tagot számlál.

A második világháború előtt az izraelita - zsidó - egyház is jelen volt a városban. A két világháború között 178 izraelita volt a településen, templommal is rendelkeztek. Sőt, iskolát is működtettek.

Enying gazdasági vérkeringésében jelentős szerepet töltöttek be a zsidó családok. Nagy részük kereskedő volt, de kikerült közülük orvos, ügyvéd és más egyéb foglalkozású is. Üzleteik a mai és az akkori "fő utcán" álltak /fűszer, csemege kereskedés, vaskereskedés, vendéglők, hentesüzletek/. A város lakossága különös rokonszenvet érzett irántuk, melyet alátámaszt az a tény is, hogy mikor már a sárga csillagot ki kellett tűzniük, az emberek akkor is látogatták őket, élelmet vittek nekik.

1944 tavaszán összegyűjtötték a zsidó családokat, Veszprémbe vitték őket, innen kerültek a különböző táborokba. A táborokból nagyon kevesen tértek vissza és azok is elköltöztek Enyingről. Templomukat lebontották, üzleteiket, ingóságait elárverezték.

A zsidók a mezőföldi agrárjellegű falu polgárosodásában jelentős szerepet játszottak.

A község, 1937-ben, az evangélikusok kérésére imaház és paplak céljára, a régi vásártéren, 249 négyszögöl területű telket ajándékozott a gyülekezetnek. 1938-ban épült fel a templom Szeghalmy Bálint építész-mérnök tervei alapján, aki több protestáns templomot tervezett. Kezdetben a Siófoki Evangélikus Egyház társegyházaként működött - nagyon hatékonyan, /minden héten felnőtt- és ifjúsági bibliaórákat tartottak/. Később a Lajoskomáromi Evangélikus Gyülekezethez tartozott, s tartozik jelenleg is.

Minden héten vasárnap Istentiszteletet tartanak, a szolgálatot Deemann Tibor tiszteletes úr végzi, aki a Lajoskomáromi Evangélikus Gyülekezet lelkipásztora.

Jelenleg 28 egyházfenntartói járulékot fizető tagja van a gyülekezetnek.

A római katolikus egyház mindig is jelen volt a település életében, a reformáció idején a falu áttért a református vallásra, de a rekatolizáció eredményeképpen ismét talpra állt a katolikus egyház, s azóta is folyamatosan részt vállal a város egyházi munkájában.

Az enyingi római katolikus templom, műemlék jellegű épület, műemléktemplom, melyet heceg Batthyány Fülöp építtetett.

1838-ban történt meg az alapkőletétel, s 1841-ben épült fel teljes egészében a templom.

Az enyingi templom római vonásokat visel, klasszicista stílusú építmény. - Az antik művészet alkotásait, szabályait tekinti követendő példának. Nyugodt, monumentális hatású, ünnepélyes homlokzatú, vízszintes tagolású. Az arányok kiegyensúlyozottságával eléri a kívánt hatást.

Templom beldíszítményeit három oltárkép alkotja. A főoltárkép Nepomuki Szent Jánost ábrázolja. Karl Mauer festette 1840-ben Bécsben. A második Szűz Máriát ábrázolja - Fridrich Schilker festette 1840-ben Bécsben. A harmadik oltárkép IX. Lajos francia királyt ábrázolja - ő az ácsok, kőfaragók védőszentje. A XIX. században "divatos" szent volt, de lehet hogy az építőmesterek kérésére tették be.

A főoltár és a szószék puhafából készült, a keresztelőkút piros márvány réztetővel.

Az orgonát Datchmann nevezetű cég építette Bécsben, szintén 1840-ben.

Toronyóráját Wilhem Stihl szintén 1840-ben gyártotta Bécsben, ez az óra ma is kitűnően funkcionál.

A nagyharang 12 mázsa, rajta öntve: "hg. Batthyany koronája" - körülírva: "Enyingi uradalom. Készítette édesanyjának végrendeletéből hg. Batthyany Fülöp, öntötte Schandt András 1839-ben Pesten."

A második harang 7 mázsa és 1793-ban öntötték, és Joseph Brunnertől származik Offenből.

A harmadik harang 4 mázsa, rajta ugyanaz a címer és felírás, mint a nagyharangon.

Tetőszerkezetének gerendázatát ma is példaként tanítják a műegyetemen.

Az asztalosmestert - Baumkirchner nevezetűt - herceg Batthyán Fülöp Ausztriából hozatta Enyingre, az új templom padjainak elkészítésére.

A templom lábuzatán hat toskán oszlop áll. - A toskán oszloprend a dór görög oszloprend itáliai változata.

Ebben a gyönyörű, monumentális templomban nem csak a méretek nyugozik le a embert, hanem a díszítmények változatossága, gazdagsága. Kazettás dongaboltozattal épült a templom és ez minden egyéb díszletet felülmúl.

Az enyingi plébános Bertalan Béla esperes úr, aki már több évtizede végzi szolgálatát az enyingi római katolikus gyülekezetben.

Gyülekezeti alkalmak: minden hét vasárnapján rendszeresen van mise, sőt hét közbeni esti miseket is tartanak, folyamatos a gyermekek hittanoktatása.

Református hitélet régen és ma

Nehéz megállapítani, hogy Enyingi Török Bálint, aki mélységes rokonszenvet érzett a reformáció iránt, - s akinek hatalmas Veszprém vármegyei birtokain az új hit korán követőkre talált - , volt-e hatással Enying reformáltatására vagy sem? Hihető, hogy igen, annak ellenére, hogy már az 1520-as években Enying, mint adományi birtok a Batthyányiak kezére került.

A minden bizonnyal az Enyingi Török Bálint révén is felébredt reformáció iránti érdeklődés, a Batthyányiak alatt sem szenvedett törést, sőt megértésre és támogatásra talált. Bizonyítani látszanak ezt az egyház levéltárában talált okmányok, melyek azt tanúsítják, hogy 1526-ban már voltak reformátusok Enyingen. Erre az időpontra datálja az ismeretlen mezőföldi históriás is, aki a kezdetet a reformáció első századára teszi.

Közismert tény, hogy a harci zajtól megcsendesült vidéken a török a vallásos élet dolgában meglehetősen türelmes volt, ami ugyan nem bizonyít, de nem is mond ellen a gyülekezet feltehető életének és virágzásának.

Az egyház fő funkciója az Ige hirdetése, ezért igazán innen követhetjük az eklézsia történetének útját, melyet az első prédikátor neve fémjelez. Az első ismert nevű prédikátor, Szerdahelyi Hegyi Ambrus az 1618-ban megtartott pezsztentlőrinci zsinaton, egyháza képviselőjében jelen volt.

Az 1640-es köveskálai zsinaton a távollévők, az 1643-as csöglei zsinaton a jelenlévők névsorában találkozunk Jeges István nevével.

Az 1774-ből való összeírás derít fényt az 1645-ben Enyingen hivataloskodó prédikátor nevére: Endrédi Dánielre.

Az 1654-es pápai zsinaton Ürgüdi Sámuel lelkész képviseli egyházát. Azután két név is előbukkan - évszám nélkül - Békési András és Kádártai István prédikátoroké.

A vallásügyi vizsgálat tanulsága szerint, s abból következően, hogy enyingi prédikátor nem kapott idézést a pozsonyi véstörvénytörvényekre, megállapítható, hogy a török elvonulása, s a másutt annyi szenvedéssel járó gyászévűtized nem okozott zavart, kárt, nyomorúságot Enyingen. A kor tanúi szerint a virágzó eklézsia között számon tartott Enying, a dunántúli református egyházkerület történetének legválságosabb időszakában is töretlenül fejlődött, erősödött.

1690-1709 között Komáromi B. János az enyingi eklézsia tiszteletese. Három püspökválasztó zsinaton képviseli egyházát /1693, 1695, 1708/.

1721 és 1752 között neves papja van Enyingnek: Tokai Pál, későbbi esperes, s egyházkerületi főjegyző személyében. A gyülekezeti szolgálat mellett hivattal tiszteletese meg az egyházmegye is. A kormányzati önállóságot nyert peremartoni egyházmegye első seniora lett 1743-ban. A féltékeny veszprémi senior - Dáki István - csak proseniornak esketteti fel, de csorbított jogait a superintendia teljességre emeli - Deáki nem kis bosszúságára.

Erős egyéniség, hajthatatlan, megvesztegethetetlen ember volt. A superintendia is értékes embernek tartotta, élete utolsó két évében ő volt az egyházkerületi főjegyző.

Az utód Marosvásárhelyi Baba Sámuel, aki az egykorú írásokban háromszor szerepel. A peremartoni egyházmegye íásaiban, az 1774-es összeírásban, és a mezőföldi egyházmegye rövid történetében. 1753-ban már enyingi lelkész, s az 1774-ben is. Forrás hiányában nem tudjuk, hogy meddig.

A türelmi rendelet ideje alatt minden bizonnyal Dömsödi Dániel a lelkész - a sorban ő következik, mikor kezdte és végezte Enyingen nem tudjuk.

Az ő irányítása alatt végzi el a gyülekezet a három éven át tartó /1789-1792/ templom építési munkálatokat.

A század elején Turóczi Istvánt, az 1831-es koleravész idején Miskei Sámuel találgatjuk a gyülekezet élén. A koleravész elmúltá után, 1846-ban a tornyot veres rézzel fedik be, új harangot öntenek, s a toronyban órát helyeznek el.

Utána 45 éven keresztül, 1854-99 között Szűcs János a lelkész, aki 1882 és 1899 között az esperesi címet is betölti az egyházmegyében. Enying második esperese. Eklézsiajában és esperesi mivoltában is nagy tekintélynek és megbecsülésnek örvendhetett. Érdeme az 1887-ben épített orgona is.

1892. szeptember 16-án fényes ünnepségen emlékeznek meg a templom 100 éves évfordulójáról.

Az apát fia követi a sorban, Szűcs Zoltán, 11 évi enyingi káplánkodás után, 1900-28 között lelképásztor. Testében lelkében erős, szálfembernek ismerték, szerették és becsülték hívei a lelkes fiatal, de a megfáradt öreget is.

1928-ban püspöki vizitáció volt, Antal Géza, egyházmegyei püspök részvételével.

19229 és 31 között Dr. Vass Vince volt pápai teológiai tanár rövid, de eredményekben gazdag munkát végzett.

Majd 31 évig a volt fasori segédlelkész Monory Kovács Ferenc szolgál. A második világháború emlékét őrzi a "Vasárnapi Levél" név alatt 1934-36 között folyamatosan megjelent, általa szerkesztett gyülekezeti értesítők.

A tornyot, anyakönyveket, jegyzőkönyveket elhamvasztó szörnyű háború után ő kezdi el a romokból a felépülést.

Ami már tőle nem tellet, utódja része és sorsa lett: Csuka Lajos, aki az épületek tatarozása mellett, a gyülekezet összefogásában, a nagy feladatot sikerrel oldotta meg, a csonka torony helyreállítását.

A gyülekezet nagysága, szórványterülete /Hódos, Kustyán, Páta, Kabóka, Leshegy, Balatonbozsok/ egy-egy lelkipásztor magasabb kora, segédlelkészek alkalmazását is szükségessé tette.

Az utolsó százötven esztendő káplánjairól tudunk: Miskei Sámuel mellett 1851-ben Kutasi Ferencet találjuk, Szűcs János mellett 1886-ban Szabó Kálmánt, 1888-tól 1899-ig Szűcs Zoltánt. Szűcs Zoltán mellett 1928-ban Kathona Gézát.

A második világháborúig: Németh Sándor, Acsay József, Bolla Vince, Szabó Dezső, Csuka Lajos, Böröczky Béla, a háború után: Pánczél Péter, Kövy Zsolt, Juhász László, Saja Zsolt enyingi segédlelkészekről tudunk.

Az egyház történelmi és nemzeti missziót teljesített a tanítást illetően is. Templom és iskola, ige és tudomány összetartozó fogalmak voltak a református ember gondolkodásában. Enyingen sem volt másképp. Bizonyosra vehetjük, hogy az igehirdetéssel egyidős maga a tanítás is, s lehetséges, hogy egy személy végzi először a két feladatot, és csak a későbbiekben válik el a két pálya. Akkor sem egészen, mert a legtöbb prédikátor rektori foglalkozással kezdte el pályáját, s a legtöbb mester a prédikátorságban sem maradt szerep nélkül. Az első - név szerint - ismert "Schola Mester" Csajági Péter, aki belső javakban, jó képességekben nem szűkölködött. Erre vall, hogy elégedettek voltak vele, fizetést is kapott, összesen három forintot, s mindezt 1747-ben!

1754-ből újabb tanító nevét ismerjük: Vásoni P. Jánost, de utána tíz éven keresztül hallgat az írás a tanítókról.

1851-től kezdődően, a források nyomán követhetjük végig a mesterek, rektorok pályáját, ismerhetjük meg neveiket, munkájukat, s iskolásaik számát. Az enyingi iskolának 1851-ben 232 növendéke volt. Ezzel a hatalmas létszámmal két tanító foglalkozik, emberfeletti munka. A rektor Kutasi Ferenc volt, segédje Fazekas József. Utána érdekes 100 év következik az enyingi iskola történetében. Nyiri Gábor, Vincze Sándor és B. Varga Jenő rektorok követték sorban egymást, s mellettük immáron két tanítói állás fenntartása is szükséges.

Az elmúlt száz évben Enyingnek már három tanítói állása volt. A tanítók sűrűbben váltották egymást, de a rektorok - akárcsak a lelkipásztorok - szívesen maradtak, nem vágytak máshová, ott öregedtek meg a tanítványaik között, megbecsülésben.

A tanítás nehéz munkája mellett a templomi ének vezetésének az énekkultúra fejlesztésének, a serdülők és ifjak foglalkoztatásának, nevelésének szolgálatát is híven végezték az egyháznak ezek a lekes, fáradhatatlan, nagyrabecsült emberei. Enyingen virágzó, magas színvonalú, szép múltra visszatekintő énekkar is bizonyítéka volt a tanítók rátermettségének, egyházszeretetének.

Sok kiművelt embert küldtek ki az életbe, többek útját igazították magasabb iskolára - legfőképp a Pápai Kollégiumba -, felfelé ívelő pályákat egyengetve gonddal felelőséggel.

Mint már szó volt róla, Enyingi illetőségű az a Bocsor István is, aki a Pápai Kollégium egyik legjelesebb diákja, majd később tudós professzora lett.

Ki tudja mikor épült az első paplak, az első iskola, az első rektorlakás? Annyit bizonyosan tudunk, hogy már 1680-ban voltak az eklézsiának ilyen épületei, de egészen valószínű, hogy nem ezek voltak az elsők, csak elsőnek tudjuk azokat. Egy tény: az egyház születésével, szerveződésével együtt születtek, fejlődtek intézményei.

Faház módra épült az első, illetve első után 1720-ban kőből és vályogból épült templom. Minden bizonnyal nemcsak a templom, hanem a többi épület is megújult akkor.

Fél évszázad múltán Enying múltjához méltóan templom épült 1789. és 1792. között. A következő század az építkezéseké. 1819-ben új paplakot emelnek, 1828-ban pedig két tantermes iskolát. 1836-ban ismét megújul a lelkészlakás, 1851-ben az iskola. Közben 1846-ban nagyszabású templombővítési munkálatokat végeznek, ekkor készül el az úgynevezett "kistemplom", a tornyot veres rézzel fedik be, új harangot öntenek, s a toronyra órát szerelnek fel. 1887-ben orgonával gazdagodik a templom.

Újabb tatarozást jelez az 1897-es, 1912-es esztendő is. A két világháború között kerül sor az új iskola, a rektorlakás megépítésére. /1939./

A templom harangjainak szomorú a története. Mindkét háborúba vitték el belőlük, hogy hadi célokra használják fel. A második világháborúban, mikor a front Enyingre ért a tornyot teljesen lebombázták, s elpusztultak a harangok is. Volt egy nagyon öreg harangja a gyülekezetnek valamikor a török uralom idején, a falut övező mocsarakban találták meg a háború után.

A szent edények is történelem tanúi. Az egyház már 1747-ben jó és szép sakramentális edényeket birtokolt. Egy 1712-ből való kehely őrizte legtovább ezen idők emlékét.

A viharos idők rostája a kincsek legszebbjeit hullatta el ezek közül, a véres háború idején.

A világháború jóvátehetetlen veszteséget okozott az anyakönyvekben, s a jegyzőkönyvekben is. A háború előtt a keresztelési anyakönyv 1718-ban kezdődik, utána a legrégebb 1834-ből való. A házassági 1779-ben kezdődik, ma csak 1863-tól van meg, de az 1880 utáni is hiányzik. A halotti 1778-ban kezdődik, utána a legrégebb 1834-ből való. Pedig Enyingnek valamikor 1645-től voltak anyakönyvei, mérhetetlen veszteségek ezek. Presbiteri jegyzőkönyvek 1826-tól voltak, ma 1945. előtti nincsen.

Szomorú tény ez egy szép múlt megsemmisült dokumentumairól.

Szószaporító ismétlés, ha a gyülekezet felelőségéről, adakozó kedvéről, helytállásáról lenne szó. Arról a természetesen kegyes magatarásról, mely nem koronázza meg az elsőket, s nem hagyja lemaradni a gyengéket. Arról ami nem a nevekben hanem a tettekben él.

Igaz kegyes volt az Isten ehhez a gyülekezethez, négy évszázadon keresztül élhetett háborítatlanul. Gazdag lehetőségeket, jó alkalmat mért neki az idő. Vajon megfelelt e mindennek, elvégzett-e mindent abból, amit megtehetett, amire módja volt? Sokat elvégzett, s hogy ez megtörténhetett az Istent illeti hála, és a megillető elismerés a hű szolgák előtt azért, mert egységes közszellem uralkodott ebben a gyülekezetben, s ennek megfontolt, bölcs képviselői voltak: a presbiterek. Puritán gondolkodású, a rendre vigyázó, tisztességet adó és tisztességet szerzett emberek. Hogy sokat megtehetett az egyház, hogy sokat elvégezhetett, egy kicsit ezeknek a bölcs embereknek is köszönhetette.

De mégsem történt meg minden. Három évszázadon át olyan volt ez a gyülekezet, mint a sziklavár, a szenvedéssel vetett magyar földön, az árva eklézsia tengeréből kiemelkedő sziklavár. Az ellenreformáció elsorvasztó századában erejében teljes, s gyarapodó gyülekezet. A Pápai gyülekezet Adásztevelre költöztetése idején 1156 református élt, a következő század derekán már 2000. Aztán jön a kiegyezés kora, ekkor fejlődhetett volna igazán, a Dunántúl legnagyobb, legerősebb gyülekezete lehetett volna.

Fogy a gyülekezet az elvándorlók által, s igen sok volt a református egygyermekes család is, így aztán érthető a sorvadás, az apadás. 1800 körül stagnálni kezd, se előre se hátra. Egy nagy lehetőséggel nem élt, lélekállományát nem őrizte meg, engedte, hogy a szintiszta református Enyingből többségében katolikus legyen.

Törvényszerű végzete ma, hogy az ígéretes jövőnek emelt, hatalmas szentegyházban elvész a nép.

Számítson, bölcs enyingi önvallomásként, annak aki okosan lát: múltat és jelent, de legfőképp hitéből élő - Istent félő - embernek a jövőjét is Istenre kell bízni. Ebben a perspektívában ígéretes a jövő, a megújuló, felépülő, gyarapodó gyülekezet reménységében.

A múlt után essék szó a jelenről is.

Jelenleg 2000 tagot számlál a gyülekezet, a választójogú gyülekezeti tagok száma 620 fő /tizennyolcadik évüket betöltött, konfirmált, rendszeres egyházfenntartói járulékot fizető gyülekezeti tag/.

A gyülekezet lelkipásztora - 1979 óta - Hajdú Zoltán, immáron 20 éve.

A gyülekezet az 1948-ban államosított iskoláját 1995-ben kapta vissza. 1996 szeptemberében, teljesen megújult formában - külső-belső tatarozási munkák után - indult meg az oktatás ismét, de akkor már Tinódi Lantos Sebestyén Református Zeneiskolaként funkcionált, s funkcionál jelenleg is. Az ország első református zeneiskolája volt az enyingi. Szinte mindegyik tanszak megtalálható az iskolában, a néptánctól kezdve, a furulyán át, a zongoráig. A zeneiskola egy kulturális fellendülést hozott Enying életébe, üde színfoltja lett a városnak.

Csodálatos koncertek, hangversenysorozatok, kórustalálkozók, házi koncertek, kiállítások helyszíne is az iskola.

A templom Angster orgonája és remekakusztikája, feledhetetlen orgona hangversenyekben részesíti hallgatóit.

Az 1999-es évben felújításra került a kistemplom, mely gyönyörű, kézzel faragott új szószékkel is bővült. Ugyancsak ebben az évben került sor a parókia külső tatarozásra.

Az Enyingi egyházközség egy új épülettel is gyarapodott az idén, a zeneiskola melletti lakóház megvásárlását, a zeneiskola tanszékeinek bővülése tette indokolttá, valamint az, hogy szeptemberben segédlelkésze lesz a gyülekezetnek, s szükségessé vált a szolgálati hely biztosítása.

A gyülekezeti alkalmak a következők: minden vasárnap fél 11-kor istentisztelet, minden héten bibliaóra, iskolai évben 3 csoportban hittanoktatás, valamint konfirmációi előkészítő, szintén heti rendszerességgel. Minden hónap első vasárnapján társalkodó délután a gyülekezeti tagok részére.

A gyülekezet nagy feladat előtt áll.

Ez év októberében általános tisztújítás lesz - presbiterválasztás. A választójogú gyülekezeti tagok felelőssége olyan vezetőket választani, akik hitük zsinórmértékének a Bibliát, Isten Igéjét tekintik, akik példamutató életükkel, cselekedeteikkel, tisztükhöz méltóan tudják képviselni a gyülekezetet, felelősségteljes, irányításra kész, bölcs emberek. Úgy munkálkodni a gyülekezet vezetésében, hogy az építő legyen, mind a gyülekezet számára, mind a magyarországi református egyház számára. Mindez nem kis feladat, s egyedül a gyülekezeten áll, hogy kit jelöl ezekre a tisztségekre. Isten kegyelmében bízva, reméljük, hogy mind az enyingi - mind az ország összes református gyülekezete, képes lesz hatékonyan működő, ütőképes presbitériumot választani.

Enying régi viaszos pecsétjét biblikus kép, az olajágot vivő galamb ékesíti. Szimbolikus és igaz is ez a kép. A kegyelmes Isten megengedte, hogy ez a gyülekezet hosszú története folyamán, viharos századokban is békességben és virágozva éljen, de azt is, hogy maga is a gyümölcsöző békességet szolgálja, építse és erősítse.

Ez a múltja az enyingi református eklézsiának, s a jövője sem lehet más.

III. ÖSSZEGZÉS

Enying - mint ahogy azt a dolgozatomban kifejtettem - gazdag múlttal, szolidabb jellel, és remélhetőleg ígéretesebb jövővel bíró település.

Szükségszerű az ipar fejlesztése, az idegenforgalomban rejlő lehetőségek jobb kihasználása.

Örömmel tapasztalható, azonban, hogy a kulturális élet az utóbbi három évben egy kissé felendült a városban. Ebben nagy szerepe van az Enyingi Református Egyházközségnek azért, mert 1996-ban elindította a Tinódi Lantos Sebestyén Református Zeneiskolát. Így magas szintű zenei képzést biztosít a város diákjainak, és kulturált, színvonalas szórakozási lehetőséget kínál a város polgárainak.

Enying feladata, hogy városi rangjához méltóan, s a lehetőségekhez mérten, fejlettebb iparral, korszerűbb mezőgazdasággal, infrastruktúrával rendelkezzen. Mindezen célok megvalósításához szükséges a hagyományok, a múlt tiszteletben tartása, de fontos, hogy ne elavult eszközökkel, ne a múlt eszközeivel munkálkodjunk a jövő építésén.

A település legfontosabb feladatának azt tartom, hogy a város polgárainak érdektelenségét, közönyét leküzdjük, nem szabad belesüllyedni a mindennapok egyhangúságába, hanem igenis összefogni és tetterre kész, aktív közösséget kialakítani, hogy hangulatos, barátságos légkörben éljünk ebben a kisvárosban, s így tegyük szebbé saját és utódaink jövőjét.

Csak a közös összefogás, akarat vezet fejlődő- és ütőképes jövő felé!

VAS GERE BEN
VÁROSI KÖNYVTÁR

FELHASZNÁLT IRODALOM JEGYZÉKE

A magyar nevelés története	- Tankönyvkiadó, 1988.
A puszták népe, a Mezőföld története	- dr. Fitz Jenő, Szfvár, 1980.
Enyingi Török Bálint emlékezetére	- Enyingi Népfőiskolai Baráti Kör, Enying, 1994.
Fejér megyei történeti évkönyv	- Fm-i Levéltár, Szfvár, 1984.
Fejér Megyei Kézikönyv	- Ceba Kiadó, Szekszárdi Nyomda Kft., 1997.
Pannom Enciklopédia, Mo. földje	- Kertek 2000., Bp., 1995.
Tóth Dezső-Szügyi Mihály: Enying	- Metszéspont Kiadó, Bföldvár

Könyvnyomtatásban, könyvkiadó által meg nem jelentetett jegyzetek:

Az enyingi klasszicista stílusú római katolikus műemléktemplom	
Enying község településszerkezetének fejlődése	- Csizmazia Istvánné
Enyingi nyomdatörténet	- Csizmazia Istvánné
Enying község története	

VAS GEREKEN
VÁROSI KÖNYVTÁR